

Ngaahi Makatu'unga Mahu'inga ki he Totonu Fakafanau ki he Fakalelei'i 'o e Tokangaekina 'o e Mo'ui Lelei Fakalukufua Fakapule'anga

I he fa'ahi ta'u māfana 'o e 1994, ne fa'u ai 'e he kakai fefine 'Uli'uli 'e tahaua 'a e tu'utu'uni Totonu ki he Fakafanau (RJ), ko ha misi ke ma'u 'e he tokotaha kotoa 'i māmani 'a e totonu ke pule'i 'a honau ngaahi sino mo e kaha'u, nofo molumalu, pea mo ma'u fanau, 'ikai ma'u fanau, pea mo 'ohake 'o e fānau 'i he ngaahi tukuikolo malu, mo'ui lelei pea mo ma'uma'uluta foki . Ko 'enau fuofua ngāue ko hono tohoaki'i 'a e tokanga ki hono fakalelei'i 'a e fokotu'u e pule'anga 'o Clinton ki he tokangaekina 'o e mo'ui lelei, 'a ia ne nau si'aki 'a e ngaahi hoha'a 'o 'enau komiuniti, 'aki 'enau tohi ki he Falealea ne ui ko e ["Kakai Fefine 'Uli'uli 'i he Fakalelei'i 'o e Tokangaekina 'o e Mo'ui Lelei."](#)

Ko e Medicaid mo e Fengāue'aki ki he Totonu Fakafanau 'oku kau ki ai 'a e [Advocates for Youth](#) (AFY), [In Our Own Voice: National Black Women's Reproductive Justice Agenda](#) (IOOV), [National Asian Pacific American Women's Forum](#) (NAPAWF), [National Health Law Program](#) (NHeLP), [National Latina Institute for Reproductive Justice](#) (Latina Institute), mo e [Unite for Reproductive & Gender Equity](#) (URGE). Ko hono faka'ilonga'i 'o e lava 'o e ta'u e tahatolu 'o e fakafepaki RJ, ko 'etau *Ngaahi Makatu'unga Mahu'inga Ki he Totonu Fakafanau ki he Fakalelei'i 'o e Tokangaekina 'o e Mo'ui Lelei Fakalukufua Fakapule'anga* (Ngaahi Makatu'unga Mahu'inga) 'oku fakataumu'a ke langa 'i he vīsone 'o e kau fa'u 'o e RJ ki he vīsone ke fakalelei'i 'o e tokangaekina 'o e mo'ui lelei.

KO E NGAahi ME'A 'OKU MAU FAKAMAHU'INGA'I

1. Ko hono ma'u 'o e tokangaekina 'o e mo'ui lelei ko e totonu ia 'a e tangata.

'Oku mau fakatokanga'i 'a e mahu'inga 'o e tangata kotoa pe. 'Oku 'i ai 'a e totonu 'a e tokotaha kotoa pe 'i he Pule'anga Fakatahataha 'o 'Amelika ke nau malava 'o ma'u 'a e tokangaekina ki he mo'ui lelei, 'o tatau aipe pe ko e hā 'a 'enau ma'unga pa'anga, tu'unga ngāue pa'anga, tu'unga faka'imikuleisoni, matakali, anga fakafonua, ta'u motu'a, fili fakasekisuale, tu'unga fakatangata pe fefine 'oku ne ngāue'aki, feitama, tangata'ifonua, faingata'a'ia, pe ha ngaahi me'a kehe. Ko e malu'i fakalukufua kuo pau ke kau ki ai 'a e tokangaekina ki he mo'ui lelei fakasekisuale, fakafanau, pea mo e pou pou ki ha tu'unga fakatangata pe fefine pe, kau ai 'a e malu'i ki he fakatōtama, 'oku faka'apa'apa'i ai 'a e fili

faka-'ulungaanga fakafonua , ngaahi founa ngāue, ngaahi fiema'u fakafetu'utaki, pea mo e fili ki he lea fakafonua ke ngāue'aki 'a e tokotaha ko ia. Ko e tokangaekina 'o e mo'ui lelei, kuo pau ke malava 'o ma'u 'i he lea fakafonua kotoa pe 'oku nau fili.

2. Ko e ngaahi komiuniti 'oku 'ikai fa'a fakatokanga',i kuo pau ke fakafofonga'i totonu kinautolu 'i he taimi 'oku fa'u ai 'a e ngaahi tu'utu'uni ki he tokangaekina 'o e mo'ui lelei.

Ko e ngaahi komiuniti ko ia 'oku 'ikai fa'a fakatokanga'i kinautolu 'i he kuohili 'e he sosaieti, 'oku nau ma'u faingamālie ange 'i hono toe fakalelei'i 'o e tokangaekinga 'o e mo'ui lelei fakalukufua. Ko hono fakafofonga'i totonu ko ia 'o e ngaahi komiuniti 'oku 'ikai fa'a fakatokanga'i 'e he kau fa'u tu'utu'uni ki he tokangaekina 'o e mo'ui lelei, 'oku mātu'aki mahu'inga ke fakapapau'i 'oku fakamahu'inga'i 'a 'enau ngaahi hoha'a pea mo fakafeau hono fakalelei'i 'a 'enau ngaahi fiema'u vivili.

3. Kuo pau ke tataki 'e he ngaahi hoha'a mo e vīsone 'o e ngaahi komiuniti 'oku 'ikai fa'a fakatokanga'i 'a e fakalelei ko eni, 'i hono fa'u, fakahoko pea mo hono toe vakai'i.

Ko e ngaahi ngāue ki hono fakalelei'i 'o e malu'i fakalukufua, 'e ola lelei pe 'o kapau 'e fakamu'omu'a he ngaahi ngāue kotoa pe 'a e ngaahi hoha'a pea mo e vīsone 'o e ngaahi komiuniti 'oku 'ikai ke fa'a fakatokanga'i. Kuo pau ke fanongo 'a e kau fa'u tu'utu'uni ki he ngaahi komiuniti 'oku 'ikai ke fa'a fakatokanga'i 'i he sitepu kotoa pe 'o e founa hono fakalelei'i ke tokoni ke fo'u ha fa'unga tu'utu'uni ki he tokangaekina 'o e mo'ui lelei, 'oku uouongataha, ngaue pea mo tuhotuha tatau foki.

4. Kuo pau ke tau'atāina 'a e tokotaha kotoa pe mei he filifilimānako 'i he tokangaekina 'o 'enau mo'ui lelei.

'Oku 'i ai ha 'ū komiuniti 'oku nau fa'a fe'ao ma'u pē pea mo hono ngaohi kehe'i ta'etotonu kinautolu 'i he ngāue tokangaekina 'o e mo'ui lelei. 'Oku ne fakahoko heni 'a e tōkehekehe 'i hono 'oange 'o e tokanga'i lelei 'o 'enau mo'ui lelei ki honau komiuniti, 'ikai fe'unga e faito'o 'o e langa pea mo e ngaahi fokoutua kehe, tuai hono fakahā'i 'o 'enau fokoutua, fakamālohi'i ke to'o e me'a fakafanau, 'a e ni'ihī 'o e ngaahi palopalema 'oku kau ki he 'ikai potupotu tatau 'a e tokangaekina 'o e mo'ui lelei. 'Oku 'i ai 'a e totonu 'a e tokotaha kotoa ke nau ma'u 'a e tokangaekina 'o 'enau mo'ui lelei 'oku tu'u 'atā mei he filifilimānako, fakamālohi pea mo ha filifilimānako kehekehe. 'Oku 'ikai ke totonu ke faingata'a'ia ha tokotaha 'i he'enau fetu'utaki mo 'enau potungāue tokangaekina 'o 'enau mo'ui lelei pe potungāue malu'i koe'uhi ko e 'ikai malava 'o fetu'utaki he lea ko ia. Ko e fakalelei'i ko ia 'o e tokangaekina 'o e mo'ui lelei fakalukufua kuo pau ke fakakau pea mo fakalahi atu 'i he ngaahi malu'i lolotonga mei he filifilimānako, hangē ko ia 'i he Lao ki he Tokangaekina Ma'ama'a.

5. Kuo pau ke kātoi kotoa 'e he malu'i mo'ui lelei 'a e 'ū sēvesi kotoa pe 'oku fiema'u 'e he kakai.

Kuo pau ke malava 'a e tokotaha kotoa pe 'o ma'u 'a e 'ū sēvesi ki he tokangaekinga 'o e mo'ui lelei kotoa pe. Ko e malu'i ki he tokangaekina 'o e mo'ui lelei fakalukufua kuo pau ke kau ki ai 'a e: sekisuale, fakafanau, pea mo e sēvesi tokangaekina e poupuu ki ha tu'unga fakatangata pe fefine, hangē ko e ngaahi sēvesi ki he fakatōtama mo e HIV; Sivi'i, Ma'u 'o e Mahaki, mo e Faito'o Tokamu'a mo Fakavaha'ataimi (EPSDT); 'ū sēvesi ki he mo'ui lelei faka'atamai pea mo e ta'emata'ofi 'o e ngāue'aki 'o e faito'o konatapu; 'ū sēvesi ki 'api mo fakatefito he-komiuniti; mo e 'ū sēvesi ki he sio, fanongo pea mo e nifo.

6. Kuo pau ke ma'ama'a 'a e tokangaekina 'o e mo'ui lelei ki he tokotaha kotoa pe.

Fa'a lahi 'a e, kaungātotongi, mahu'inga kuo pau ke totongi 'e he tokotaha ha'ana e palani, mahu'inga 'o e malu'i, pea mo e ngaahi fakamole kehe ki he tokangaekina 'o e mo'ui lelei 'oku ne fakafaingata'a'ia'i 'a e kakai mei hono ma'u 'a e tokangaekina ki he'enau mo'ui lelei 'oku nau fiema'u. Ko e fakalelei'i 'o e tokangaekina 'o e mo'ui lelei fakalukufua kuo pau ke fakapapau'i 'oku ma'ama'a 'a e tokangaekina 'o e mo'ui lelei ma'a e tokotaha kotoa pe.

7. Ko e tokotaha kotoa pe 'oku 'i ai 'enau totonu ke tauhi malu ke fakapulipuli 'a 'enau ngaahi fakamatala ki he'enau mo'ui lelei.

Ko e kakai kotoa pe, kau ai 'a e kau talavou mo e finemui, kau hikifonua, mo e kakai LGBTQI+ kuo pau ke malava 'o ma'u 'a e tokangaekina ki he'enau mo'ui lelei ta'e tailiili 'e mama atu 'a 'enau fakamatala ki he'enau mo'ui lelei ki he'enau mātu'a, tauhifānau, pe kinautolu 'oku nau pukepuke 'a e lao.

8. Ko e kakai kotoa pe 'oku totonu ke nau ma'u 'a e faito'o pea mo malava 'o ma'u 'a 'enau ngaahi totonu ta'e'ue'ia.

'Oku totonu ke fakapapau'i 'e he kakai 'oku 'ikai uestia 'a 'enau totonu ki he tokangaekina 'o 'enau mo'ui lelei 'i he taimi 'oku maumau'i ai, kau atu ki ai 'i he taimi 'oku 'ikai ke tali ai 'e he potungāue tokangaekina 'o e mo'ui lelei ke 'oange ha sēvesi 'o makatu'unga 'i he'enau tui fakalotu pe tui fakatāutaha.

Fekau'aki mo e Ma'unga Fakamatala ni

Ko e ngaahi *Makatu'unga Mahu'inga* ko 'eni na'e fa'u 'e Rolonda Donelson, Maeve McKean Women's Law & Public Policy Fellow, NHeLP. Salen Andrews, Latina Institute; Tuyet Duong, NAPAWF; Chelsea Gonzalez, AFY; Hope Jackson, URGE; Camille Kidd, IOOV; mo Madeline Morcelle, ne fa'u-fakataha 'e he NHeLP 'a e vīsone ki he ma'unga fakamatala ko 'eni pea ko e kau hoangāue mahu'inga 'i hono fa'u.